OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ 8.1.2019 Johtaja Minna Karvonen

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle

VNS 7/2018 vp Valtioneuvoston selonteko tietopolitiikasta ja tekoälystä

Tietopoliittisen selonteon kokonaisvaltaisuus kuvastaa suomalaisen yhteiskunnan kykyä ottaa haltuun monitahoisia kokonaisuuksia, hallita keskinäisriippuvuutta ja rakentaa aktiivisesti kestävää, tietoon perustuvaa yhteiskuntaa. Se ottaa onnistuneesti huomioon teknologisten seikkojen lisäksi myös tietopolitiikan eettisiä kysymyksiä sekä osaamiseen ja osallisuuteen liittyviä näkökulmia.

Sivistysyhteiskunnan tietopolitiikan keskeisiä osa-alueita ovat osaamisen vahvistaminen, tietovarantojen hyödyntäminen ja palvelujen kehittäminen eettisesti kestävällä tavalla. Tietopolitiikan onnistuminen edellyttää kaikkien osa-alueiden tasapainoista kehittämistä yhteisten tavoitteiden suuntaisesti. Dataa ja sen käyttöä tehostavaa tekoälyä tulee hyödyntää suunnitelmallisesti kaikkien toimialojen uudistumiseen ja arvonlisäyksen kasvattamiseen.

Suomen tilannetta analysoitaessa Suomen vahvuuksiksi on tunnistettu korkea osaamistaso, laadukas tutkimus sekä kehittynyt tutkimusinfrastruktuuri. Haasteiksi on nostettu mm. osaavan työvoiman saaminen sekä kansalaisten, yritysten ja yhteisöjen digiosaamisesta ja tiedon lukutaidosta huolehtiminen.

Näistä syistä opetus- ja kulttuuriministeriö painottaa, että tietopoliittisen selonteon tavoitteet kestävästä ja osaavasta yhteiskunnasta edellyttävät koko väestön osaamis- ja sivistyspohjan, tiedon lukutaidon sekä digitaalisten taitojen vahvistamista ja ylläpitämistä. Osaamista ja kyvykkyyksiä vahvistavat tietopoliittiset toimet koskevat täten koko väestöä.

Osaavat ihmiset ovat Suomen tärkein voimavara ja kilpailutekijä. Menestyminen globaalissa toimintaympäristössä riippuu kansalaisten ja yhteisöjen kyvystä tuottaa, ymmärtää ja hyödyntää tietoa. Osaamisen vahvistamiseen kuuluu koulutustason nostaminen, edellytysten luominen jatkuvalle oppimiselle sekä omaehtoisen oppimisen tukeminen. Yleisillä kirjastoilla on merkittävä yhteiskunnallinen tehtävä aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden sekä jatkuvan oppimisen edistäjänä. Ne tukevat tietoon pääsyä ja monipuolisia lukutaitoja.

Hyvä tutkimusperusta on edellytys tiedon laajalle hyödyntämiselle, osaamisen kehittämiselle, kilpailukyvylle sekä tietomassojen ja datan jalostamiselle syvälliseksi tiedoksi ja ymmärrykseksi sekä käyttökelpoisiksi sovelluksiksi. Tämän vuoksi tarvitaan pitkäjänteisiä panostuksia korkeatasoiseen tekoälytutkimukseen ja -osaamiseen.

Ilman omaa korkeatasoista tutkimusta ja kansainvälistä verkottumista emme kykene myöskään ottamaan käyttöön muualla tuotettua tietoa ja osaamista. Suomella on mahdollisuus esimerkiksi avoimen tieteen ja tutkimuksen edelläkävijyydellä lisätään TKI-ympäristönsä houkuttelevuutta.

Tiedon luotettavuutta ja kansalaisten osallistumista painottavilla tietopoliittisilla linjauksilla ja toimenpiteillä on keskeinen rooli myös osallisuuden, kansalaisyhteiskunnan ja demokratian edistämisessä. Tietopoliittisen kehityksen tulee tapahtua ihmiskeskeisesti, ei teknologian ehdoilla. Tiedon kokoamisen, hallinnan, käytön ja yhdistelyn eettisten ulottuvuuksien tunnistaminen on edellytys yhteiskunnan tasapainoiselle kehitykselle. Eettisten näkökulmien huomioon ottamisella vahvistetaan yksilön oikeutta yksityisyyteen sekä varmistetaan yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta tarkoituksenmukaisten palveluiden ja analytiikan kehittyminen.

Tietopoliittisen selonteon kauaskantoisuutta tukevat selonteossa esiintyvät linjaukset digitaalisen tiedon ja aineistojen pitkäaikaisesta säilyttämisestä tulevaisuuden käyttöä varten. Selonteossa tiedon säilymisestä ja kriittisen tiedon yhdenmukaisesta kansallisesta käytöstä huolehtiminen nähdään olennaisena osana yhteiskunnan eettistä toimintaa ja sen jatkuvuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tietopoliittisen selonteon ansiona yhteiskunnan sekä lyhyemmän että pidemmän aikavälin tietotarpeiden ja niihin vastaamiseen liittyvien kysymysten tasapainoista käsittelyä. Tietoon liittyviä kysymyksiä tulee tarkastella ajatellen tulevaisuutta ja tallennetun tiedon merkitystä osana ihmiskunnan muistia.

Tietopoliittinen selonteko ja siitä käytävä keskustelu suuntaa Suomen tulevaa tietopolitiikan kehittämistä. Tietopolitiikassa onnistuminen edellyttää aktiivisia toimia politikan eri sektoreilla ja kaikilla hallinnonaloilla.